

Якім павінен быць «пашпарт краіны»?

На гэтае пытанне шукалі адказ на пасяджэнні круглага стала беларускія энцыклапедысты і іх замежныя калегі

XIX Мінская міжнародная кніжная выстава-кірмаш, якая на пачатку лютага сабрала прадстаўнікоў выдавецкай супольнасці з дваццаці краін свету, стала не толькі месцам дэманстрацыі лепшых дасягненняў галіны, але і прадаставіла выдатную магчымасць зацікаўленым суразмоўцам абмеркаваць надзённыя праблемы сучаснай кнігавыдавецкай справы, вызначыць перспектывы яе развіцця.

І адным з такіх мерапрыемстваў стаў міжнародны круглы стол на тэму «Энцыклапедыя – пашпарт краіны. Задачы развіцця агульнай інфармацыйнай прасторы», які прайшоў у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Яго арганізатарамі выступілі Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» і газета «Звязда». Праводзілася ж гэтая сустрэча, у якой прынялі ўдзел госці з Азербайджана, Арменіі, Венесуэлы, Літвы, Расіі, Таджыкістана і вядомыя беларускія навукоўцы, кіраўнікі гуманітарных інстытутаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, пры падтрымцы Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі.

Лілія АНАНІЧ, першы намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь: Пра энцыклапедыі кажуць, што яны з'яўляюцца ўнікальнымі акумулятарамі поглядаў і ведаў чалавецтва, люстэркам грамадства, якое стварае гэтыя выданні, і часу, у якім яны ствараюцца. А яшчэ кожная нацыянальная энцыклапедыя становіцца пашпартам краіны, яе істотным культурным здабыткам і, калі хочаце, індикатарам сацыяльна-эканамічнага развіцця кожнай канкрэтнай дзяржавы.

Беларускія энцыклапедысты маюць істотныя дасягненні ў сваёй галіне. Аднак іх дзейнасць трымаецца агульных тэндэнцый, якія ўсё больш і больш ахопліваюць кніжны свет і не заўсёды пры гэтым робяць энцыклапедычную кнігу канкурэнтаздольнай перад новымі тэхналогіямі перадачы і захоўвання інфармацыі. Таму задача нашай сённяшняй размовы, зыходзячы з вопыту і

напрацовак у гэтай галіне, знайсці адказы на пытанні, якія ўсіх нас хвалююць.

Таццяна БЯЛОВА, дырэктар выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»: Энцыклапедыя ў многім вырашае праблемы паспяховага адаптацыі асобы ў сучасным грамадстве, спрыяе яе інфармацыйнай кампетэнцыі, а значыць, і яе сацыялізацыі. Разам з тым мы самі сталі адчуваць апошнім часам, што грамадства настолькі дынамічна развіваецца, што мы, магчыма, і адстаём на нейкі крок у падрыхтоўцы таго інфармацыйнага прадукту, які прапануем чытачу.

Аляксандр КАРЛЮКЕВІЧ, галоўны рэдактар газеты «Звязда»: Сёлетні год для «Беларускай Энцыклапедыі» адметны 45-годдзем з часу яе стварэння. Трэба адзначыць, што за гэты час выдавецтвам зроблена вельмі многае ў плане развіцця нацыянальнай энцыклапедычнай галіны. Існуюць значныя прызнаныя і на міжнародным узроўні, здабыткі. Адметна і тое, што беларускія энцыклапедысты не жадаюць спыняцца на дасягнутым, а шукаюць шляхі ўдасканалення сваёй дзейнасці, праводзяць шэраг мерапрыемстваў, звязаных з шырокім уваходжаннем энцыклапедычных выданняў у грамадскую свядомасць нашай краіны. І гэта, безумоўна, дае свой плён. Паспяховасць такой працы яскрава бачна на некаторых праектах, якія ўжо ажыццёўлены. Найперш – падрыхтаваныя імі персанальныя і тэматычныя энцыклапедыі, унікальныя выданні з серыі «Энцыклапедыя рарытэтаў» і інш.

Раман МАТУЛЬСКІ, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь: Чытачы даволі часта прыходзяць у бібліятэку менавіта за абагульненымі ведамі, за самай сканцэнтраванай інфармацыяй. І не толькі таму, што ў іх няма часу прачытаць манаграфію, а найперш таму, што

адзін энцыклапедычны артыкул дае больш адказаў і дапамагае кіравацца ў правільным напрамку, чым некалькі тамоў. Разам з тым нашы чытачы хочуць бачыць энцыклапедыю як мага больш інфармацыйна поўнай і ў зручным для карыстання фармаце.

Аляксандр КАВАЛЕНЯ, акадэмік-сакратар Аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь:

Любая энцыклапедыя, у адрозненне ад іншых выданняў, павінна быць дакладнай і аўтарытэтай крыніцай. І вельмі важна, што кіраўніцтва «Беларускай энцыклапедыі» пры падрыхтоўцы сваіх праектаў абапіраецца на навуковыя сілы нашай краіны і трымае актыўную сувязь з калегамі і вучонымі замежжа. Мы правялі спецыяльную сустрэчу кіраўніцтва акадэмічных інстытутаў з беларускімі энцыклапедыстамі, на якой абмеркавалі шэраг надзённых пытанняў нашага супрацоўніцтва. Аднак некаторыя з іх вырашыць сіламі толькі нашых вучоных і энцыклапедыстаў немагчыма – многія беларускія гістарычныя матэрыялы знаходзяцца ў архівах іншых краін, таму падтрымка і дапамога замежных калег нам проста неабходная. Лічу, што да падрыхтоўкі энцыклапедыі абавязкова трэба запрашаць і супрацоўнікаў вядучых бібліятэк краіны, так як гэтыя ўстановы таксама валодаюць вялікім запасам матэрыялаў, рэдкіх перыядычных выданняў, якія патрэбна ўводзіць у навуковы ўжытак.

Т. БЯЛОВА: Да нас прыязджаюць калегі з Украіны, Малдовы, падтрымліваем цесныя сувязі і з расійскімі калегамі. Школа, створаная ў савецкі час, працуе, але працуе на старым багажы. У нашай энцыклапедычнай міжнароднай супольнасці не праводзяцца ні агульныя семінары, ні стажыроўкі, няма і паўнацэннага абмену вопытам – за два апошнія дзесяцігоддзі перапынены ўсе такія сувязі. Таму вельмі важна выпрацаваць агульныя падыходы да далейшага развіцця энцыклапедычнай справы і падумаць аб стварэнні міжнароднай супольнасці энцыклапедыстаў. Хоць бы ў рамках краін Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Мікалай НІКАЛАЕЎ, загадчык адзела рэдкіх кніг Расійскай нацыянальнай бібліятэкі ў Санкт-Пецярбургу: Кожнае выдавецтва, прадстаўляючы пашпарт сваёй

краіны ў выглядзе энцыклапедыі, нясе адказнасць за праўдзівасць выкладзенай на яе старонках інфармацыі. І гэта не проста тэзіс. Стварэнне энцыклапедыі – дзяржаўная задача. А кожная дзяржава зацікаўлена ў праўдзівай і поўнай інфармацыі аб сабе. Таму задача нацыянальнай энцыклапедыі ствараць дакладную інфармацыю, якую мы, бібліятэкары, называем аўтарытэтным файлам.

Вячаслаў ДАНИЛОВІЧ, дырэктар Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь: Абсалютна правільная заўвага – энцыклапедычнае выданне павінна змяшчаць аб'ектыўную інфармацыю. Яна павінна быць вывера-

У час пасяджэння круглага стала

най, узважанай і аб'ектыўнай. А гэта магчыма толькі пры цесным супрацоўніцтве з навуковымі дзяржаўнымі ўстановамі. І тут нам ёсць чым пахваліцца. Агульнымі намаганнямі супрацоўнікамі нашага інстытута і «Беларускай энцыклапедыі» падрыхтаваны ўнікальны фотаальбом «Зямля сілы» па гісторыі Белавежскай пушчы. У ім прадстаўлены не толькі фотаздымкі, але і гістарычныя звесткі па Белавежскім рэгіёне. Таксама, на мой погляд, адметны і яшчэ адзін наш агульны праект – 2-томная энцыклапедыя «Археалогія Беларусі». У гэтым рэчышчы сёння мы вядзём работу і па напісанні кніг, прысвечаных 1150-годдзю з часу першага ўпамінання ў летапісных крыніцах Полацка.

Калі гаварыць пра перспектыву развіцця энцыклапедычных выданняў, то вельмі важна рыхтаваць і іх чытача, прывучаць яго да да-

кладнай інфармацыі. На сённяшні дзень у нас складваецца дэфіцыт навукова-папулярнай літаратуры гістарычнага плана для падрастаючага пакалення, таму «Беларуская энцыклапедыя» вельмі своєчасова распачала выдавецкі праект, прысвечаны займальнай гісторыі Беларусі. Але зноў жа неабходна, каб выкладзеная і ў такіх выданнях інфармацыя была выверанай і аб'ектыўнай.

А. КАВАЛЕНЯ: Гаворачы аб навуковасці і аб'ектыўнасці матэрыялаў, якія мы размяшчаем у энцыклапедыях, неабходна зазначыць, што ў нас у Беларусі няма глыбокіх крытычных рэцэнзій на такія выданні. А хто, як не мы, вучоныя і спецыялісты, павінны даваць ацэнкі нашым выданням, крытычны і навукова абгрунтаваны падыход да якіх будзе толькі на карысць справе.

Уладзімір АДАМУШКА, дырэктар Дэпартаменту па архівах і справаходству Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь: Мне здаецца, што XXI стагоддзе патрабуе розных відаў энцыклапедычных выданняў. Я падтрымліваю А. Каваленю, што пры стварэнні энцыклапедыі неабходна міжнароднае супрацоўніцтва. У тым ліку і пры падрыхтоўцы выданняў, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне. У нас ёсць напрацоўкі ў гэтым плане. Сумесна з армянскімі калегамі мы арганізавалі выставу «Армяне ў партызанскім руху Беларусі». Сёння над падобным праектам мы працуем і з казахстанскімі архівістамі. Чым гэта тэма не заслугоўвае ўвагі энцыклапедыстаў?

Раберта Эрнандэс МАНТОЯ, кіраўнік Цэнтра лацінаамерыканскіх даследаванняў (Венесуэла): Наш цэнтр некалькі гадоў таму выдаў энцыклапедычны слоўнік па літаратуры краін Лацінскай Амерыкі. Цяпер мы працуем над падрыхтоўкай энцыклапедыі «Культура і мастацтва краін Лацінскай Амерыкі і Карыбскага басейна». Для нас вельмі важна, што ў гэтую энцыклапедыю ўвойдзе матэрыял пра традыцыйную культуру краін, у тым ліку і Венесуэлы, якая доўгі час не была прадстаўлена для шырокага чытача.

Вольга БАЖЭНАВА, дацэнт кафедры мастацтваў Дзяржаўнага інстытута кіравання і сацыяльных тэхналогій Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта: Разам з тым энцыклапедычныя матэрыя-

лы павінны мець як мага больш поўную інфармацыю пра свой аб'ект. Я спецыяліст па XVIII стагоддзі. І мне неаднойчы даводзілася звяртацца да французскай «Энцыклапедыі, ці Тлумачальнага слоўніка навук, мастацтваў і рамёстваў», выдадзенай Д. Дзідро і Ж. Д'Аламберам у 1751–1780 гадах. І ў ёй я знайшла, напрыклад, не толькі дакладную інфармацыю пра вытворчасць шкла, агранку каменя, але і пра тое, якім чынам выраблялася тое ж шкло на радзівілаўскіх шкляных мануфактурах у Налібаках, Урэччы і іншых мясцінах. Там распісана і ў малюнках паказана ўсё да драбніц.

Рымантас КАРЭЦКАС, дырэктар Выдавецкага цэнтра навукі і энцыклапедыі (Літва): Наколькі энцыклапедычны матэрыял будзе поўны, залежыць толькі ад аўтара. І тым не менш, такія матэрыялы павінны быць як мага мабільнымі. Запрасіць жа да напісання энцыклапедычнага артыкула высока кампетэнтных аўтараў не так і проста, бо такія матэрыялы не залічваюцца як навуковыя публікацыі, ды, чаго таіць, невялікія ў нас ганарары.

Аляксандр ЛАКОТКА, дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь: Наш інстытут таксама мае даўнія традыцыі супрацоўніцтва з «Беларускай энцыклапедыяй». Нашы сумесныя праекты – «Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі», «Этнаграфія Беларусі», «Архітэктура Беларусі», «Беларуская фаль-

Госці з Венесуэлы

кларыстыка», «Тэатральная Беларусь», «Культура Беларусі» і інш. Сёння працягваецца ўнікальнае 16-томнае выданне па гісторыі гарадоў і вёсак Беларусі. У ім будуць дадзены гістарычныя даведкі больш як пра 24 тысячы населеных пунктаў. Мяркуюцца, усе архіўныя, найноўшыя крыніцы, даследаванні дадуць магчымасць стварыць такую аб'ёмную энцыклапедычную працу, карысную шырокаму колу чытачоў.

У свой час дзякуючы «Беларускай энцыклапедыі» ў нас з'явіліся такія ўнікальныя энцыклапедычныя выданні, як «Янка Купала» і «Францыск Скарына», некалькі месяцаў таму пабачыла свет энцыклапедыя «Максім Багдановіч». Хацелася б, каб такая праца прадаўжалася. У нашай краіне ёсць сусветнага маштабу імёны, жыццё і дзейнасць якіх павінна быць адлюстравана ў персанальных энцыклапедыях. Гэта дазволіць паказаць уклад Беларусі ў скарбонку сусветнай цывілізацыі.

У. АДАМУШКА: Я хачу дадаць, што вельмі добрым праектам стала выданне «Беларускае замежжа», якое расказвае пра знакамітых выхадцаў з Беларусі, якім выпала жыць і працаваць за межамі нашай краіны. Зараз мы разам з «Беларускай энцыклапедыяй» распрацоўваем тэму вядомых родаў Беларусі. Мы пачалі з Радзівілаў, найбольш вядомага роду ў Еўропе. На чарзе роды Ваньковічаў і Манюшкаў. Гэта найбольш вядомыя сямействы на тэрыторыі Беларусі, якія ўнеслі значны ўклад у еўрапейскую і сусветную культуру. Спадзяюся, што гэтыя выданні таксама будуць цікавымі і знойдуць сваіх чытачоў.

Р. Э. МАНТОЯ: Зазначу, што ў Венесуэле выдадзена 400 кніг па муніцыпалітэтах. У іх ёсць інфармацыя не толькі па гісторыі, але і па мастацтву, рамёствах, народных легендах і паданнях канкрэтных рэгіёнаў.

А. КАРЛЮКЕВІЧ: У нашай краіне таксама ажыццёўлены, у тым ліку і пры арганізацыйным і выканаўчым удзеле «Беларускай энцыклапедыі», падобны праект – выданне 150 тамоў гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць», прысвечанай 118 раёнам і буйным гарадам. Дзе, акрамя звестак, пра якія вы, спадар Мантоя, гаварылі, прадстаўлены яшчэ і спісы загінуўшых у гады Вялікай Айчыннай вайны землякоў. Гэты праект мае вялікі рэзананс,

і некаторыя рэгіёны пачынаюць работу па перавыданні гэтых хронік.

Аляксандр ЛУКАШАНЕЦ, дырэктар Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь: Для таго каб энцыклапедыя была пашпартам краіны, яна павінна мець адпаведнае аблічча як па афармленні, так і па змесце. Перш за ўсё тыя энцыклапедыі, якія рыхтуюцца ў нас у краіне, павінны быць напоўнены матэрыяламі, што адлюстроўваюць гісторыю, культуру і традыцыі нашай краіны. А па-

Першы намеснік міністра інфармацыі Л. Ананіч і галоўны рэдактар газеты «Звязда» А. Карлюкевіч

другое, яны павінны мець і адпаведнае моўнае афармленне. Гэта значыць, што нашы энцыклапедыі найперш павінны выдавацца на беларускай мове. Могуць выдавацца і на рускай, англійскай і іншых мовах, але гэта павінны быць паралельныя выданні, якія выходзяць пасля адпаведнага беларускамоўнага аналага. Гэта адлюстроўвае дзяржаўныя прыярытэты ў гуманітарнай галіне, а таксама адпавядае і міжнародным прыярытэтам ЮНЕСКА, накіраваным на захаванне нацыянальнай спадчыны і нацыянальнай адметнасці народаў.

Р. Э. МАНТОЯ: Плануецца, што наша энцыклапедыя «Культура і мастацтва краін Лацінскай Амерыкі і Карыбскага басейна» пабачыць свет адразу на некалькіх мовах – іспанскай, французскай, англійскай і партугальскай.

М. НІКАЛАЕЎ: Ёсць і яшчэ адна праблема, аб якой я прапаную пагаварыць больш грунтоўна. Друкаваная кніга, у тым ліку і

энцыклапедыя, паступова адыходзіць у сучасным інфармацыйным патоку на другі план, саступаючы месца электронным носбітам інфармацыі. І гэта – агульнасусветная тэндэнцыя, ад якой мы не ў стане сябе адмежаваць. Таму энцыклапедыстам неабходна развіваць сваю электронную платформу. Расійская нацыянальная бібліятэка, дзе я працую, стварае свае аўтарытэтныя інфармацыйныя файлы, якія могуць служыць асновай для такой дзейнасці.

Але зноў жа энцыклапедычнае электроннае выдавецтва павінна гарантаваць праўдзівасць і дакладнасць свайго прадукту. Энцыклапедысты не павінны прыпадабняцца да «Вікіпедыі», якой усе мы карыстаемся. Хоць і добра ведаем, што яе звесткі не заўсёды правераныя, інфармацыйна няроўныя і, на жаль, часам бываюць памылковыя. Прычым у асобных выпадках нават скажоныя наўмысна.

Р. КАРЭЦКАС: Разам з тым «Вікіпедыя» вельмі шмат крадзе звестак з аўтарытэтных энцыклапедычных выданняў. Але яшчэ ні ў адной краіне ніхто не спрабаваў судзіцца з «Вікіпедыяй» і наўрад ці будзе гэта рабіць, бо шырокая грамадская думка будзе не на баку істца.

Асабіста я да стварэння электроннай энцыклапедыі стаўлюся скептычна, але мы рыхтуем ся да гэтага. Праўда, тыражаванне яе на дыскавых носбітах малаэфектыўнае: зробіш такі дыск, інфармацыя старэе, а як яе дапаўняць? Самы аптымальны варыянт – Інтэрнэт. І ўсё ж, як бы хто ні пераконваў мяне ў адваротным, я ўпэўнены, што прыхільнікі друкаванай версіі энцыклапедыі ёсць і застануцца.

В. БАЖЭНАВА: У Інтэрнэце разам з магчымасцю атрымаць тую ці іншую інфармацыю ёсць магчымасць пакінуць і свой водгук на яе. Мне асабіста цікава, як успрымаюць мае артыкулы. Скажу, было прыемна прачытаць: «Якая цікавая інфармацыя, як толькі з'явіцца кніжны варыянт вашага даследавання, я абавязкова набуду гэтую кнігу». А ўвогуле, як я лічу, у чытача павінен быць выбар, якім чынам спасцігаць патрэбную яму інфармацыю – з энцыклапедычных электронных носбітаў ці традыцыйных кніжных.

Аляксандр ЖАРДЗЕЦКІ, праект-менеджар ААТ «Глобінфарм С», распрацоўшчык праграмнага забеспячэння:

Адна з пераваг электронных энцыклапедый, прадстаўленых у выглядзе анлайн-рэсурсаў, у тым, што можна нарошчваць іх інфармацыйны рад і аб'ём. У яе і большыя магчымасці па аператыўным пошуку інфармацыі. Ад гэтага залежыць зручнасць карыстання такой энцыклапедыяй.

Армен МАРЦІРАСЯН, генеральны дырэктар выдавецкага дома «Антарэс» (Арменія): Нядаўна ўсім нам вядомае энцыклапедычнае выдавецтва «Бракгаўз» аб'явіла пра свае фінансавыя праблемы, якія ўзніклі з-за таго, што яно не змагло канкураваць з «Вікіпедыяй». На мой погляд, невялікім краінам, каб мець у Сусветнай павуціне праўдзівую інфармацыю аб сабе, трэба ўзяць шлях на супрацоўніцтва з «Вікіпедыяй», і з дапамогай дзяржаўнага суфінансавання дабіцца таго, каб там размяшчаліся поўныя і, галоўнае, праўдзівыя звесткі.

Р. Э. МАНТОЯ: Энцыклапедыя «Культура і мастацтва краін Лацінскай Амерыкі і Карыбскага басейна», пра якую я ўжо згадаў, будзе электроннай. І гэта ў сучасных умовах, лічу, цалкам апраўдана. У мяне, напрыклад, дома ў кніжнай шафе стаіць англійская «Брытаніка», выдадзеная за некалькі гадоў да распаду СССР, і там яшчэ Беларусь пазначана як Byelorussia, і, зразумела, што гэтае выданне па-ранейшаму разглядае вашу краіну як частку Савецкага Саюза. Электронная версія энцыклапедыі дае магчымасць пазбегнуць такіх казусаў, аператыўна рэагаваць на ўсе змены.

Л. АНАНІЧ: І разам з тым, як мала мы яшчэ зрабілі, калі ў Інтэрнэце часам можна пабачыць неабноўленыя звесткі пра Беларусь, калі за мяжой пішуць энцыклапедычныя артыкулы пра нашу краіну і карыстаюцца старымі звесткамі. Я лічу, што гэта датычыцца і іншых краін, якія выйшлі з Савецкага Саюза. Таму энцыклапедыстам у гэтым напрамку яшчэ працаваць і працаваць.

Т. БЯЛОВА: Энцыклапедыя перад тым, як увайсці ў інфармацыйную прастору, павінна адбыцца. А пасля з ёй можна выходзіць і ў «Вікіпедыю», выдаваць яе на папяровых ці электронных носбітах.

А. МАРЦІРАСЯН: Мы ўжо практыкуем стварэнне электронных версій сваіх энцыклапедый – праз некаторы час пасля з'яўлення энцыклапедычных выданняў на

паліцах кнігарняў выкладаем на сайт выдавецтва і нават у інтэрнэт-магазін AMAZON іх электронныя варыянты.

А. ЛУКАШАНЕЦ: І ўсё ж незалежна ад таго, якія ў Беларусі будуць выдавацца энцыклапедыі – папяровыя, на кампакт-дысках, у інтэрнэт-рэсурсах, яны павінны быць на беларускай мове. Аргументы, што такія энцыклапедыі не знойдуць чытача, я лічу, нічым не абгрунтаваныя.

А. МАРЦІРАСЯН: У Арменіі выданнем энцыклапедыі займаюцца як дзяржаўныя выдавецтвы, так і прыватныя. І не ўсе яны падтрымліваюцца дзяржавай. І, тым не менш, выдаўцы ідуць на выдаткі, друкуючы энцыклапедыі на армянскай мове, на якія попыт зніжаецца. І я тут хачу падтрымаць спадара Лукашанца – нацыянальная энцыклапедыя павінна быць на нацыянальнай мове. Але пасля выхаду ў свет яе неабходна пэўным чынам інтэрнацыяналізаваць – зрабіць электронныя пераклады на іншыя мовы. Я асабіста пазнаёміўся з культурай Беларусі праз Радзівілаў. Для мяне, нягледзячы на адшуканыя мной беларускамоўныя тэксты, было вялікім адкрыццём даведацца пра той уклад, які ўнёс гэты знакаміты род у сусветную культурную скарбонку.

Т. БЯЛОВА: За апошнія тры гады ў нашым выдавецтве пабачылі свет 24 энцыклапедычныя выданні на беларускай, рускай, англійскай мовах. Мы ўсведамляем: каб пра нас ведалі ў свеце – патрэбна англійская мова, а для распаўсюджвання інфармацыі пра сучасную Беларусь на тэрыторыі СНД – руская. Пры гэтым не ігнаруем і беларускую мову, на якой выдаецца большасць нашых энцыклапедычных кніг. А інакш і быць не можа, бо мы дзяржаўнае выдавецтва.

Таццяна КУЗЬМІНІЧ, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь: Наша бібліятэка актыўна звяртаецца да энцыклапедыі, і не толькі як крыніцы пошуку інфармацыі, але і для падрыхтоўкі сваіх уласных выданняў і анлайн-рэсурсаў, якія маюць энцыклапедычны характар. Электронныя тэхналогіі і магчымасць структураванага запісу дазволілі Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі паўнацэнна ўдзельнічаць у фарміраванні інтэлектуальнай інфармацыйнай прасторы. Усе кнігі, якія пасту-

паюць у бібліятэку, мы ўводзім у якасную пошукавую сістэму па 11 відах.

На сённяшні дзень у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі існуе каля 302 тысяч аўтарытэтных запісаў, ці так званых файлаў, у асноўным пра нацыянальныя аб'екты. Усе яны цесна звязаны з бягучым дакумента-патокам. Зразумела, што створаныя намі аўтарытэтныя запісы могуць стаць асновай для фарміравання электронных і друкаваных энцыклапедычных выданняў.

Разам з тым мы адчуваем недахоп энцыклапедычных звестак. Цяжка, напрыклад, знайсці інфармацыю пра навукоўцаў, якія працуюць, маюць пэўныя заслугі, але іх імёны не сталі аб'ектам энцыклапедыстаў. І мы распачалі рэспубліканскі праект па фарміраванні анлайн-базы «Вучоныя Беларусі». У ім удзельнічаюць розныя ВНУ, якія прадстаўляюць нам матэрыял, і гэтыя базы на дадзены момант даступныя для ўсіх.

Т. БЯЛОВА: Каб энцыклапедыстам пад-

Прэзентацыя кнігі «Живая вера. Ветка» на XIX Мінскай міжнароднай кніжнай выставе-кірмашы

рыхтаваць электроннае выданне, ім трэба валодаць адпаведнымі ведамі, мець у штаце выдавецтва высокапрафесійных праграмістаў, неабходна распрацаваць і эканамічны бок гэтай справы. Але сёння зразумела, што іншага шляху, як сяброўства з сучаснымі электроннымі тэхналогіямі, у нас няма. Адзінае, што хацелася б пакінуць за энцыклапедыстамі не толькі Беларусі, але і іншых краін – адказнасць за прадстаўленую інфармацыю. Нам такі прыярытэт патрэбен. «Беларуская энцыклапедыя», дарэчы, пачала працаваць з электроннымі версіямі сваіх

выданняў, праўда, папаўняем мы іх слаба. Аднак гэту хібу ў бліжэйшы час плануем выправіць, спадзяюся, што нам удалася і выпрацаваць метадалагічныя падыходы для больш імклівага развіцця свайго выдавецтва ў гэтым напрамку.

В. БАЖЭНАВА: Спецыфіка беларускай нацыянальнай энцыклапедыі вынікае з тэмы сённяшняй нашай размовы – даць дакладны пашпарт краіны, і ў выданнях «Беларускай энцыклапедыі» ўсё, што трэба ведаць пра Беларусь, ёсць. Былі нават такія выпадкі: пэўнае навуковае імя яшчэ не было шырока вядома, а ў энцыклапедыі ўжо з'яўляўся пра яго артыкул.

Аляксандр КАЗІНЦАЎ, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Наш современник» (Масква): Я прымаю электронныя выданні, але задумваюся: што ж застаецца нашым нашчадкам ад традыцыйнай кнігі? Бачу, што і энцыклапедысты хочуць здацца пад напорам Інтэрнэту. Не рабіце гэтага! Вы – апошняя апора друкаванага слова. Інфармацыі абавязкова патрэбна фіксацыя на паперы. Трэба раздзяліць сферу інтарэсаў «Вікіпедыі» і сферу ўплыву на грамадства друкаваных энцыклапедыяў. Паглядзіце на выданні «Беларускай энцыклапедыі» – «Радзівілы. Альбом партрэтаў XVIII–XIX стагоддзяў», «Д. Струков. Альбом рисунков. 1864–1867». Якія яны арыгінальныя, і гэтую іх арыгінальнасць не зможа перадаць чытачу ніякая электронная версія.

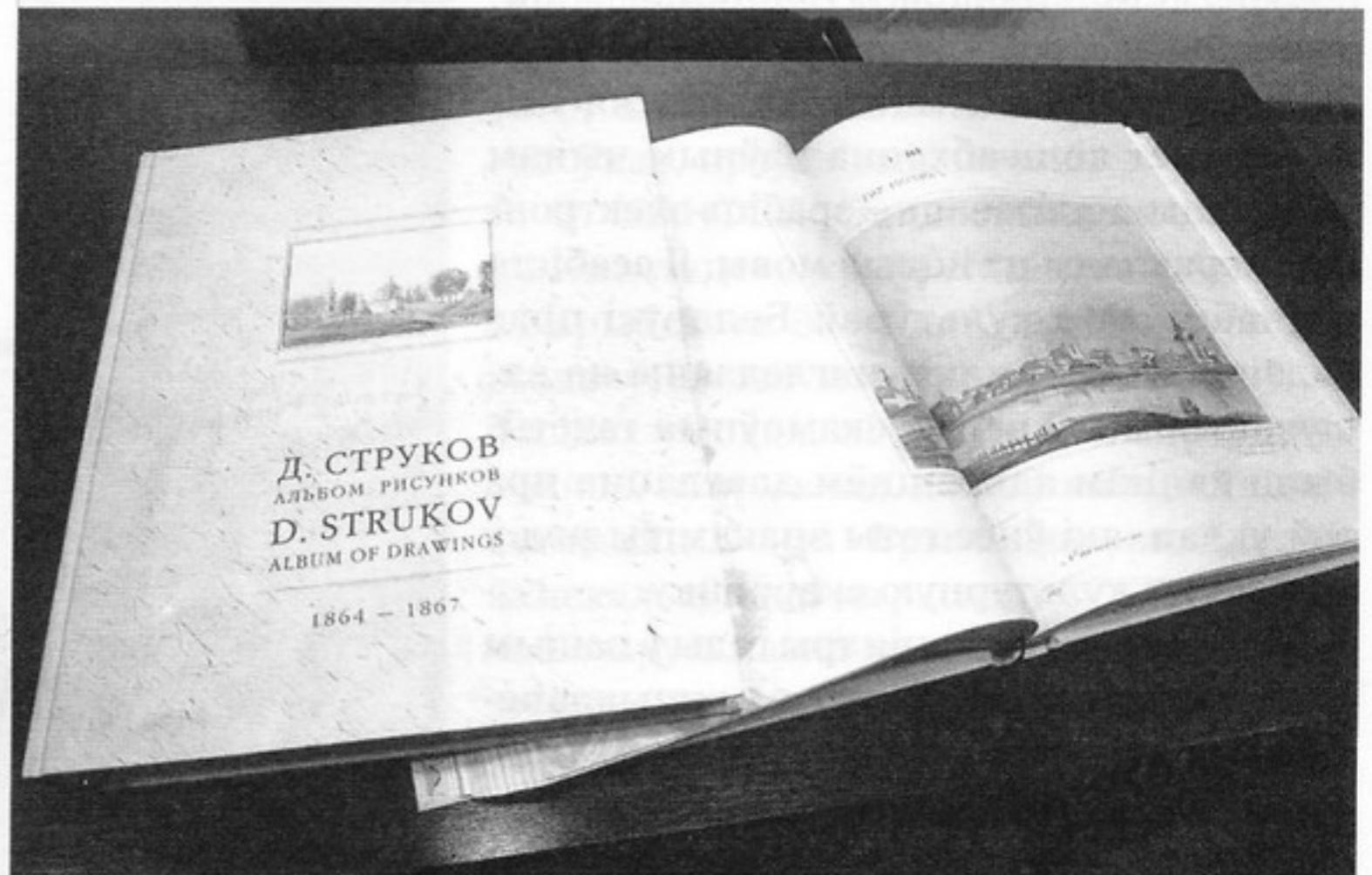
Таццяна ЯРОХА, загадчык аддзела даведачна-інфармацыйнага абслугоўвання Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь: Наш аддзел – гэта тое месца, дзе збіраюцца ўсе выданні «Беларускай энцыклапедыі» і многія папулярныя энцыклапедыі, выпушчаныя замежнымі выдавецтвамі. Сёння ў нашых фондах захоўваюцца энцыклапедыі з самых розных краін.

Тут ужо гаварылася, якая патрэбна энцыклапедыя чытачу – дакладная і праўдзівая... А я са свайго боку, абапіраючыся на запыты наведвальнікаў, дадам – яшчэ і тая, па якой можна ажыццявіць сканіруючы пошук. Відавочна, што будучага ў энцыклапедыі без электронных тэхналогій няма. Але гэта зусім не значыць, што яе папяровыя версіі не карыстаюцца сёння попытам. Практыка

паказвае, што гэта не так. Спадзяюся, што і з часам чытацкая ўвага да друкаваных версій энцыклапедычных выданняў застаецца такой жа высокай.

Ларыса ЯЗЫКОВІЧ, галоўны рэдактар выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»: Спрачаючыся пра перавагі адной энцыклапедычнай версіі над другой, мы не павінны забывацца пра тое, што існуюць выданні, якія іх зместам таксама можна прыраўнаваць да энцыклапедычных. І прыемна, што наша выдавецтва да іх мае самае непасрэднае дачыненне. Пра гэта ўжо казаў спадар Казінцаў.

Я маю на ўвазе наш новы выдавецкі праект пад умоўнай назвай «Энцыклапедыя рарытэтаў». У гісторыі беларускай культуры

ёсць шмат дакументальных помнікаў, пра якія мала хто ведае, бо яны захоўваюцца ў архівах, музеях, аддзелах рэдкай кнігі вядучых бібліятэк. Калі глядзіш у архіве, хто гэтым інтэлектуальным багаццем карыстаўся – ад сілы два дзясяткі чалавек, спецыялістаў той ці іншай навуковай галіны. Мы ж вырашылі іх прадставіць шырокаму колу чытачоў. Так і з'явілася «Энцыклапедыя рарытэтаў», першынцам якой у 2009 годзе стала выданне «Радзівілы. Альбом партрэтаў XVIII–XIX стагоддзяў», летась – яшчэ адно ўнікальнае выданне «Д. Струков. Альбом рисунков. 1864–1867». Адным з адкрыццяў XIX Мінскай міжнароднай кніжнай выставы-кірмашу стала трэцяе па ліку рарытэтнае выданне «Живая вера. Ветка», асновай якога сталі ма-

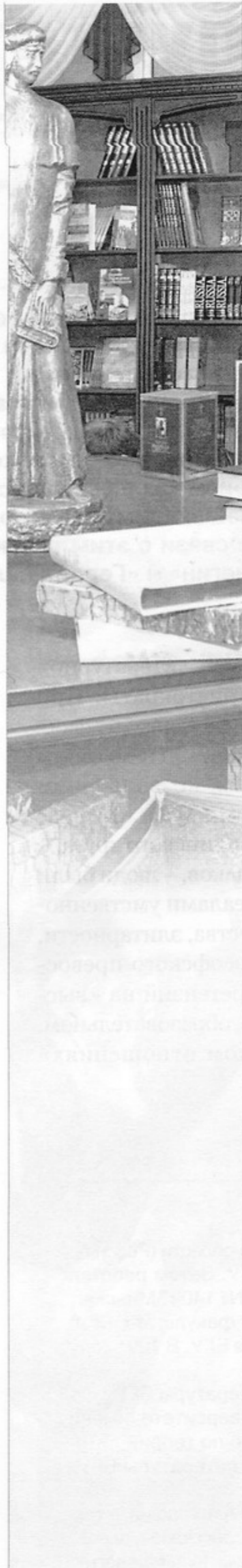
тэрыялы адзелаў стараверскай культуры Веткаўскага музея народнай творчасці імя Фёдара Шклярава. Дарэчы, падчас падрыхтоўкі да друку гэтага выдання набралася столькі матэрыялу, што пад адной вокладкай яго не ўдалося змясціць, таму на наступны год будзе ў гэтай кнігі працяг. Сёлета ж у планах «Энцыклапедыі рарытэтаў» значацца дзве ўнікальныя кнігі-альбомы: аб нацыянальнай рэліквіі беларускага народа – «Слуцкія паясы» і «Спадчына Румянцавых» – выданне, прысвечанае добра вядомаму ў Беларусі рускаму дваранскаму роду, прадстаўнікі якога былі асветнікамі, дзяржаўнымі і ваеннымі дзеячамі.

В. БАЖЭНАВА: «Энцыклапедыя рарытэтаў» прадстаўляе шматгранную памяць Беларусі. Не магу не ўтрымацца, каб яшчэ раз не сказаць пра ўнікальнасць выданняў, якія з'явіліся ў гэтай серыі. Сёння ні для кога не сакрэт, што ў XVII стагоддзі Расія зрабіла значны паварот у сваім культурным развіцці. Але пасля чаго? Пасля таго, як яе арыстакратыя пазнаёмілася з артэфактамі памежнай з ёй дзяржавы. А пра тое, што на тэрыторыі Беларусі некалі была якраз такая дзяржава, якая мела істотныя культурныя дасягненні, мы сёння ведаем мала. І якраз «Энцыклапедыя рарытэтаў» спрыяе вяртанню нашай памяці і адначасова вяртанню нашых культурных здабыткаў у агульнасусветны шырокі ўжытак.

А. МАРЦІРАСЯН: А наколькі больш багатымі сталі б такія кнігі, калі б яны былі дапоўнены відэаматэрыяламі, лепшымі артыкуламі на вызначаную такімі выданнямі тэму і г.д. Перакананы, што ад гэтага толькі б выйграў канчатковы іх спажывец – чытач.

Т. БЯЛОВА: Мы гэта адчуваем і плануем увесці і гэты аспект у практыку выдання наступных кніг з серыі «Энцыклапедыя рарытэтаў».

А ў пацвярджэнне таго, наколькі невядомымі яшчэ застаюцца асобныя дакументальныя помнікі, прывяду такі факт. Нашчадкі роду Радзівілаў, якія прыязджалі да нас на прэзентацыю згаданага альбома, былі здзіўлены не толькі самім выданнем, але і пэўнай інфармацыяй, прадстаўленай у ім. Прынамсі, зусім іншай трактоўкай многіх легендаў і паданнаў пра слаўтых прадстаўнікоў свайго роду. А адкуль яна з'явілася? З ажыццёўленых упершыню за

ўсю гісторыю перакладаў тэкстаў з лацінскай мовы. Так што ў гэтым плане мы з'явіліся своеасаблівымі першаадкрывальнікамі некаторых радзівілаўскіх легендаў.

А. КАВАЛЕНЯ: Калі мы ствараем такія выданні, як «Энцыклапедыя рарытэтаў», мы часам спяшаемся, каб хутчэй данесці да чытача ўнікальныя матэрыялы. Пры гэтым не заўсёды хапае часу і сіл, каб зрабіць дакладны гістарычны пашпарт такога выдання, аздобіць яго рэдкімі здымкамі, лепшымі малюнкамі і г.д. Вельмі важна рабіць у такіх выданнях і інтэрпрэтацыю матэрыялу да сучасных рэалій, разглядаць яго з пункту гледжання ўкладу ў станаўленне беларускай дзяржаўнасці і ў скарбонку нашай нацыянальнай культуры.

Л. АНАНІЧ: Важнасць нашай гаворкі, яе выніковасць усе мы, спадзяюся, адчуем у бліжэйшы час. Таму што энцыклапедычная сфера, у якім бы яна кірунку далей ні развівалася – у традыцыйным ці ў электронным варыянтах, а лепш і ў тым і ў другім, застаецца запатрабаванай грамадствам.

Што тычыцца нашай краіны, то развіццё энцыклапедычнай справы і надалей застаецца адным з важнейшых прыярытэтаў беларускага кнігавыдавецтва. На гэта накіраваны і праект Закона аб выдавецкай справе, які ўжо ўнесены на разгляд у парламент, а таксама нарматыўныя дакументы кіраўніка нашай краіны аб дзяржаўнай падтрымцы нацыянальнага кнігавыдавецтва, што зараз рыхтуюцца. Прынята ў нас і дзяржаўная праграма паскоранага развіцця і напаўнення сеткі Інтэрнэт нацыянальным кантэнтам. Адным з яе мерапрыемстваў з'яўляецца электронны праект «Уся Беларусь», куды ўключаецца ўся інфармацыя пра нашу краіну, якая толькі заслугоўвае ўвагі сусветнай супольнасці. І самы непасрэдны ўдзел у яго ажыццяўленні прымае «Беларуская Энцыклапедыя».

Адным словам, у беларускіх энцыклапедыстаў ёсць унікальны шанец замацаваць свае пазіцыі і даць новым пакаленням багаты інтэлектуальны пасыл у будучыню. А з улікам гэтай размовы, абмену міжнародным вопытам ён, несумненна, будзе больш якасным. І нам, беларусам, не будзе сорамна за змест пашпарта сваёй краіны.

**Падрыхтаваў
Сяргей ЖОЛУД**